

PRIMERA REPRODUCCIÓ DE L'IBIS NEGRE *PLEGADIS FALCINELLUS* A LES ILLES BALEARS

Jordi MUNTANER*

RESUM.- *Primera reproducció de l'ibis negre Plegadis falcinellus a les Illes Balears.* S'explica la recent recolonització d'aquesta espècie de determinats indrets de la península Ibèrica, especialment dels aiguamolls de Doñana, on la colònia ha crescut enormement, i la seva expansió pel nord d'Àfrica i sud d'Europa. Es fa un recull històric de les citacions d'aquest ibis a les Illes Balears, que han anat augmentant lentament des de la darrera dècada del segle passat fins a la primera reproducció de 3, potser 4, colles a s'Albufera de Mallorca el 2016.

Paraules clau: Ibis negre, *Plegadis falcinellus*, reproducció, s'Albufera de Mallorca, Illes Balears.

SUMMARY.- *First breeding record of Glossy Ibis Plegadis falcinellus in the Balearics.* The recent colonization of this species at certain localities in the Iberian Peninsula, especially at the Doñana wetlands where the colony has experienced large growth, is explained, as well as its expansion throughout North Africa and southern Europe. A historical compilation of records of this Ibis in the Balearics is noted, where it has been observed slowly increasing since the last decade of the previous century up to the first breeding record of 3, possibly 4 pairs at Albufera de Mallorca in 2016.

Key words: Glossy Ibis, *Plegadis falcinellus*, breeding, Albufera de Mallorca, Balearics.

*Carrer Mèrlera, 23. 07011 Palma. Mallorca. jmuntaner.y@gmail.com

L'ibis negre *Plegadis falcinellus* presenta una àmplia distribució, si bé molt fragmentada, ja que ocupa tots els continents a excepció dels pols. Les poblacions més septentrionals són migradores mentre que les més meridionals ho són parcialment. Nien formant, normalment, grans agrupacions, associant-se amb altres espècies d'ardeids i bec planers (DEL HOYO *et al*, 1992). Aquesta espècie, que era pròpia d'Euràsia i Àfrica, va experimentar una important expansió areal durant el segle XIX, quan va colo-

nitzar la zona caribenya del continent sud-americà, i es va estendre, posteriorment, a Nord-Amèrica, des d'on s'ha expandit per zones de la costa del golf de Mèxic i Florida (DAVIS *et al.*, 2000; PATTEN i LASLEY, 2000).

L'ibis negre està catalogat a Espanya com d'Interès Especial i a nivell mundial com de preocupació menor (BIRDLIFE, 2017).

A Espanya, l'ibis negre niava a Andalusia, d'on es va extingir a mitjans del segle XX (FIGUEROLA *et al.* 2004). La reaparició de l'espècie

com a nidificant es produeix el 1993 quan dues colles nien a l'Albufera de València (DIES, 1995) i, l'any següent, una ho fa a aquesta Albufera i una altra cria a la marjal d'Almenara, tot i que no tornen a niar en anys posteriors. El 1996 set colles comencen a nidificar a Doñana (MÁÑEZ i GARRIDO, 1996) i quatre al delta de l'Ebre, a Tarragona (MARTÍNEZ-VILALTA, 1996; FOUDES *et al.*, 1995-1996). Aquestes dues poblacions començaren a incrementar-se fins a l'actualitat, especialment la de Doñana, que amb un creixement exponencial el 2002 arribava a les 3.070-400 colles (FIGUEROLA *et al.*, 2003), el 2007 ja comptava amb 3.777 parelles reproductores (MAÑEZ i RENDÓN, 2009), el 2013 varen arribar a les 8.199 colles, però que va baixar fins a 1.873 el 2014, segurament per motius de sequera (CMAOT, 2015). El 2002 la població del delta de l'Ebre ja era de 23 colles reproductores (BIGAS i VIDAL, 2004) i el 2014 s'havia incrementat fins a les 259 colles (BIGUES i CURCÓ, 2016). El 1997 dues colles tornaren a niar a la Comunitat Valenciana, però aquesta vegada ho van fer a les salines alacantines de Santa Pola (SARMIENTO *et al.*, 1997). La població reproductora valenciana ha anat creixent a poc a poc fins avui. A més, el 2009 començaren a niar a l'embasament de l'Hondo (Alacant) i l'any següent ho tornaren a fer a l'Albufera, on no han deixat de niar fins ara. Actualment es reproduïxen a vuit localitats i han arribat, el 2016, a les 702 colles reproductores (LÓPEZ IBORRA *et al.*, 2015; Juan Antonio Gómez-Generalitat Valenciana, *in litt.*). El 2012 es produí la

primera reproducció a Extremadura, se'n van detectar 9 colles, dues de les quals van tenir èxit a una colònia mixta d'ardeids a l'Azud del Guadiana, dintre de la ciutat de Badajoz. Hi niaren dos anys més tard i apareixeren quatre noves colles reproductores a l'embassament de Montijo, també a Badajoz. El 2015 s'instal·là una altra colla a l'embassament de Los Canchales (Badajoz). Aquests tres nuclis han anat augmentant fins a les 35 colles reproductores el 2016 (PRIETA i MAYORDOMO, 2011; MAYORDOMO *et al.*, 2015; J. Prieta *in litt.*). El 2005 dues colles niaren al Parc Nacional de Las Tablas de Daimiel. Varen tornar a niar-hi del 2012 al 2014, amb un màxim aquest darrer any de 8 colles reproductores, sense que hagin tornat a reproduir-s'hi posteriorment (C. Carrasco-P.N Las Tablas de Daimiel, *com pers.*).

L'espècie també va començar a nidificar a altres localitats de la Mediterrània properes a les Illes Balears, com el sud de Portugal (Equipa Atlas, 2008), nord-oest d'Àfrica, Marroc (AMEIZAN *et al.*, 2012), Algèria (BOUCHEKER *et al.*, 2009), la Camarga i a altres localitats de França, com l'Aude, des de 2004 i Grand Liue des de 2011 (Cahiers d'Habitat «Oiseaux»-MEEDDAT-MNHN), Holanda des del 2014 (www.vogelbescherming.nl), Itàlia (PERONACE *et al.*, 2012) i Sardenya (GRUSSU, 2004), experimentant una important expansió territorial i un gran increment poblacional.

A les Illes Balears l'ibis negre era un ocell accidental durant el passat segle, amb dades excepcionals. Al *Guión de la Avifauna Balear*

Any	Data	Observacions	Autor
2003	Del 8-II fins al mes de març 15-III	Comportaments nupcials de 2 exemplars Transport de materials al bec	Arthur Stagg Philip A. Garnett
2016	A partir del 19-V 23-V 22-VI 8-VII	Observació de còpules Es veuen els primers nius Es veuen els primers polls Es veuen joves volanders	Parc Natural de s'Albufera de Mallorca

Taula 1. Dades de nidificació de l'ibis negre *Plegadis falcinellus* obtingudes al Parc Natural de s'Albufera de Mallorca.

Table 1. Nesting data of the Glossy Ibis *Plegadis falcinellus* obtained from the Albufera de Mallorca Natural Park.

es va considerar "visitant rar en migració erràtica", a partir de les referències d'unes poques cites anteriors obtingudes durant la primera meitat del segle XX d'Homeyer i Jordans per a Mallorca, d'Hernández Ponseti i Munn per a Menorca i de Salvador per a Eivissa (BERNIS *et al.*, 1958). Més endavant, a Menorca, durant la segona meitat dels anys setanta del passat segle, MUNTANER i CONGOST (1979) només obtingueren una cita d'un exemplar i en trobaren un altre, naturalitzat, capturat la tardor de 1958. Durant la primera meitat de la dècada dels vuitanta, no realitzaren cap observació d'aquesta espècie (MUNTANER *et al.*, 1984). Posteriorment, el número de cites obtingudes a les Balears es va anar incrementant molt a poc a poc. Examinant les dades recollides a l'AOB des de la seva aparició el 1985 es pot apreciar com ha anat augmentant molt lentament la presència de l'espècie a les Illes. Inicialment es considerava accidental. A partir de l'any 1991 es considerà migrant escàs a Mallorca i accidental a la resta d'illes. El 1993

el seu estatus es canvià a migrant rar a Mallorca i Menorca i accidental a les Pitiüses. El 2000 ja es considerà hivernant rar a Mallorca, migrant rar a Mallorca, Menorca i Eivissa i accidental a Formentera.

El 2003 aparegué per primera vegada com a present durant tot l'any a s'Albufera de Mallorca i s'observaren comportaments nupcials de dos exemplars del 8-II fins al III i es veieren transports de materials el 15-III (Taula 1). També es detectà un exemplar anellat procedent de Doñana, on la colònia ja era bastant gran. Els següents anys, l'estatus no canvià i es seguiren veient exemplars tot l'any o quasi tot l'any a s'Albufera de Mallorca. El 2006 es produí un altre canvi en l'estatus i passà a considerar-se hivernant rar a Mallorca i també a Menorca, migrant rar a les tres illes majors i accidental a Formentera. El 2010 se'n veieren 30 exemplars a s'Albufera de Mallorca el mes de maig, concentració mai vista abans.

Posteriorment, el seu estatus no canvià fins al 2016, any en què es produí la primera nidificació a

Foto 1. Poll volander sota del niu d'íbis negre *Plegadis falcinellus*, al Parc Natural de s'Albufera de Mallorca, 10 de juliol de 2016. Autor: Jordi Muntaner.

Photo 1. Glossy Ibis Plegadis falcinellus fledgling under the nest at Albufera de Mallorca Natural Park, 10th of July 2016. Author: Jordi Muntaner.

l'esmentada Albufera i les cites d'exemplars a altres illes s'incrementaven lleugerament. Aquest any es varen observar a s'Albufera de Mallorca còpules a partir del 19 de maig i es varen veure els primers nius el 23 del mateix mes. Els primers polls es varen localitzar el 22 de juny i els primers joves volanders el 8 de juliol (Foto 1). Es varen trobar tres nius segurs, es va estimar que hi havia un quart niu i es veieren un mínim de 8 joves volanders. Aquests nius es trobaven a una colònia mixta d'agròns. Cal suposar que aquest petit grup reproductor continuarà niant els propers anys i que aques-

ta colònia experimentarà un increment tal i com ha ocorregut en altres localitats properes de la costa mediterrània espanyola. Posteriorment a la reproducció no s'han obtingut observacions a s'Albufera de Mallorca durant els mesos d'octubre, novembre i desembre, la qual cosa evidencia que els reproductors i juvenils han abandonat l'illa.

BIBLIOGRAFIA

AMEIZAN, M., EL KHLAMLI, R., ELBANAK, A. 2012. Breeding of Glossy Ibis *Plegadis falcinellus* in the mixed heronry adjacent to Smir marshes northern Morocco. *Alauda*, 80: 33-38.

- BERNIS, F., Díez, P.M. i TATO, J. 1958. Guión de la avifauna balear. *Ardeola*, 4: 25-97.
- BIGAS, D. i CURCÓ, A. (Eds.). 2016. *Anuari ornitològic del delta de l'Ebre*. Documents del parc 02/2016. Parc Natural del delta de l'Ebre. Generalitat de Catalunya. Deltebre.
- BIGAS, D. i VIDAL, F. 2004. Capó reial *Plegadis falcinellus*. A: J. Estrada, V. Pedrocchi, L. Brotons, i S. Herrando, (Eds.). *Atles dels ocells nidificants de Catalunya 1999-2002*. Institut Català d'Ornitologia: 146-147.
- BIRDLIFE INTERNATIONAL. 2017. *Species factsheet: Plegadis falcinellus*.
- BOUCHEKER, A., NEDJAH, R., SAMRAOUI, F., MENAÏ, R. i SAMRAOUI, B. 2009. Aspects of the Breeding Ecology and Conservation of the Glossy Ibis in Algeria. *Waterbirds*, 32: 245-351.
- CMAOT, 2015. *Programa de Emergències, Control Epidemiològic y Seguimiento de Fauna Silvestre. Reproducción de aves acuáticas en Andalucía 2014*. Consejería de Medio Ambiente y Ordenación del Territorio. Junta de Andalucía.
- DAVIS, J. R., WILLIAM, E i KRICHER, J. 2000. Glossy ibis (*Plegadis falcinellus*). *The birds of North America Online* (A. Poole, Ed.). Ithaca: Cornell Lab of Ornithology; Retrieved from the birds of North America. Disponible a: <<http://bna.birds.cornell.edu/bna/species/545>>.
- DEL HOYO, J.; ELLIOT, A. i SARGATAL, J., (Eds.) 1992. Glossy Ibis *Plegadis falcinellus*. *Handbook of the Birds of the World*. Volum 1. Ostrich to Ducks: 501-502. Lynx Edicions. Barcelona.
- DIES, I., 1995. Morito comú *Plegadis falcinellus*. A: E. De Juana. *Noticario Ornitológico. Ardeola*, 42: 214.
- Equipa Atlas. 2008. *Atlas das Aves Nidificantes em Portugal (1999-2005)*. Instituto da Conservação da Natureza e da Biodiversidade, Sociedade Portuguesa para o Estudo das Aves, Parque Natural da Madeira e Secretaria Regional do Ambiente e do Mar. Assírio & Alvim, Lisboa.
- FIGUEROLA, J., MÁÑEZ, M., IBÁÑEZ, F., GARCÍA, L. i GARRIDO, H. 2003. Morito, *Plegadis falcinellus*. A: R. Martí i J. C. Del Moral Eds. *Atlas de las Aves Reproductoras de España*: 124-125. Dirección General de Conservación de la Naturaleza -Sociedad Española de Ornitología. Madrid.
- FIGUEROLA, J., MÁÑEZ, M., IBÁÑEZ, F., GARCÍA, L. i GARRIDO, H. 2004. Morito, *Plegadis falcinellus*. A: A. Madroño, C. González i J.C. Atienza (Eds.). *Libro Rojo de las Aves de España*: 74-76. Dirección General de Biodiversidad-SEO/BirdLife. Madrid.
- FOUCES, V., BERTOLERO, A., MARTÍNEZ-VILALTA, A. i VENDRELL, A. 1995-1996. Notes florístiques i faunístiques: *Plegadis falcinellus*. *Butlletí del Parc Natural del delta de l'Ebre* 7: 14-22.
- GRUSSU, M. 2004. A new breeding site of Glossy Ibis, *Plegadis falcinellus*, in Sardinia (Italy). *Rivista Italiana Ornitologia*. 73: 191-173.
- LÓPEZ-IBORRA, G., BAÑULS, A., ZARAGOZÍ, A., SALA, J., IZQUIERDO, A., MARTÍNEZ-PÉREZ, J.E., RAMOS, J., BAÑULS, D., ARROYO, S., SÁNCHEZ-ZAPATA, J.A., CAMPOS, B. i REIG, A. 2015. *Atlas de las aves nidificantes en la provincia de Alicante*. Publicaciones de la Universidad de Alicante-SEO-Alicante. Alicante.
- MÁÑEZ, M. i GARRIDO, H. 1996. Morito comú, *Plegadis falcinellus*. «Noticario Ornitológico. *Ardeola*, 43: 242.
- MÁÑEZ, M. i RENDÓN, M. 2009. (Eds.). *El morito, la espátula y el flamenco en España. Población en 2007 y método de censo*. SEO/BirdLife. Madrid.
- MARTÍNEZ-VILALTA, A. 1996. Morito comú, *Plegadis falcinellus*. *Noticario Ornitológico. Ardeola*, 43: 242.
- MAYORDOMO, S., PRIETA, J. i CARDALLIAGUET, M. 2015. *Aves de Extremadura*, vol. 5. 2009-2014. SEO/BirdLife i Junta de Extremadura

- MUNTANER, J. i CONGOST, J. 1979. Avifauna de Menorca. *Treb Mus Zool Barcelona*, 1.
- MUNTANER, J., ESCANDELL, A., RAMOS, E. i ORFILA, G. 1984. Adición y revisión faunística de las especies de la publicación "Avifauna de Menorca". *Treb. Mus. Zool. Barcelona* 1. 2ª Edició.
- PATTEN, M. A. i LASLEY, G. W. 2000. Range Expansion of the Glossy Ibis in North America. *North American Birds* 54: 241-247.
- PERONACE, V., CECERE, J. P., GUSTI, M. i RONDININI, C. 2012. Lista Rossa 2011 degli Uccelli Nidificanti in Italia. *Avocetta*, 36: 11-58.
- PRIETA, J. i MAYORDOMO, S. 2011. *Aves de Extremadura*, vol. 4. 2004-2008: 51. Versión 11.05.2012. SEO-Cáceres. Plasencia.
- SARMIENTO, L. F., GÓMEZ, J.A i CALLAGHAN, P. 1997. Morito común, *Plegadis falcinellus*. Noticiario Ornitológico. *Ardeola*, 44: 245.

(Rebut: 5.05.2017; Acceptat: 15.05.2017)